

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้เน้นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้ มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

จิตสาธารณะในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก มีหลายคุณลักษณะด้วยกัน แต่จิตสาธารณะที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เป็นการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมโดยพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจเพื่อส่วนรวม โดยแสดงออกด้วยการอาสาไม่มีใครบังคับเพื่อให้บุคคลได้ตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการเอาใจใส่ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 กล่าวว่า การศึกษาต้องพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” ตามตัวบ่งชี้ที่ 5 คือ มีคุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วชิสุจริต และมนสุจริต มีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึก ในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทยและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัคร เพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548)

การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองผู้มีสำนึก คือการศึกษาที่ทำให้ประชาชนอยากมีส่วนร่วม มีความตื่นตัวต่อความเป็นไปของบ้านเมือง เป็นพลเมืองที่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม มีความสามารถอยู่ร่วมกับความแตกต่าง ซึ่งแนวทางหลักๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิพลเมือง ทักษะ คุณลักษณะพลเมือง และคุณธรรมสำหรับพลเมือง หรืออาจรวมไปถึงข้อมูลข่าวสารและการเตรียมพลเมืองให้เป็นพลโลกที่รับมือกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ดังนั้น การศึกษาที่ เคยแต่ผลิตพลเมืองที่ไม่ต้องใช้สมอง ป้อนให้แก่ทุนนิยมบริโภคนิยมและอำนาจการเมืองอย่างซื้อสัตย์จะต้องเปลี่ยนสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ที่ทำให้การศึกษาเป็นเรื่องของ “การเรียนรู้” มิใช่ “การเรียนความรู้” อีกต่อไป อีกทั้งต้องทำให้การศึกษาเป็นเรื่องที่ทุกคนทุกชั้นมีโอกาสเข้าถึงอย่างเสมอภาค โดยมีชุมชนและส่วนต่างๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น (สื่อพลัง, 2542)

จิตสาธารณะเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีของประเทศเพราะบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะเป็นผู้ที่ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องดูแลรักษาทรัพย์สินสมบัติส่วนรวมของสังคม และตระหนักในสิทธิของตนเอง ไม่ล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น ในภาวะวิกฤติสังคมไทยในปัจจุบันที่คนส่วนใหญ่มักคิดหันต่อสู้เพื่อตนเอง ไม่สนใจว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับส่วนรวม สิ่งที่เป็นของส่วนรวม เช่น สวนสาธารณะ ตู้โทรศัพท์ น้ำประปาสาธารณะ ไฟถนน ฯลฯ จะหาผู้ดูแลรักษาได้ยาก ทุกคนรู้จักแต่จะใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้น ถ้าทุกคนยังนิ่งเฉยปล่อยให้คนในชาติขาดจิตสาธารณะไปเรื่อยๆ เช่นนี้ วันหนึ่งประเทศชาติคงไม่เหลืออะไร ดังนั้น จึงถึงเวลาแล้วที่ทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับบุคคลในชาติ โดยเฉพาะในเด็ก เพราะเด็กเป็นวัยที่ผู้ใหญ่สามารถปลูกฝังลักษณะอันดีงามให้เกิดขึ้นได้ง่ายกว่าทำในวัยผู้ใหญ่ ดังคำพังเพยที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่ายไม้แก่ดัดยาก” (ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ, 2547)

การพัฒนาจิตสาธารณะในเรื่องของจิตสาธารณะนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโป่งขุนเพชรพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เพื่อทำให้ทราบถึงรูปแบบในการใช้กระบวนการกลุ่มที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาจิตสาธารณะแก่นักเรียน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต นำไปสู่คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโป่งขุนเพชรพัฒนา ก่อนและหลังการทดลอง
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลของการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้โปรแกรมกระบวนการกลุ่ม และกลุ่มที่ไม่ได้ใช้โปรแกรมกระบวนการกลุ่ม

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม จะมีการพัฒนาด้านจิตสาธารณะสูงขึ้นกว่าก่อนเข้ากระบวนการกลุ่ม
- 3.2 นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มจะมีพัฒนาการด้านจิตสาธารณะสูงขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชาย-หญิง ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้านโป่งขุนเพชรพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 46 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้านโป่งขุนเพชรพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 30 คน ของนักเรียนที่ได้คะแนนจิตสาธารณะต่ำ โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน และกลุ่มควบคุม 15 คน

4.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

- 4.3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ
- 4.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คะแนนจิตสาธารณะ

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 จิตสาธารณะ หมายถึง ลักษณะของนักเรียนที่รู้จักดูแล เอาใจใส่ เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

5.1.1 การใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้

5.1.1.1 ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี

5.1.1.2 ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทะนุถนอม

5.1.2 การถือเป็นที่หมาย ถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิสัยที่คนสามารถทำได้โดยแสดงออกดังนี้

5.1.2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด

5.1.2.2 รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม

5.1.3 การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น โดยแสดงออกดังนี้

5.1.3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

5.1.3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

จิตสาธารณะทั้ง 3 ด้านนี้ สามารถวัดได้จากแบบวัดจิตสาธารณะซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ซึ่งในแบบวัดจิตสาธารณะใช้เกณฑ์การให้คะแนนคือ เป็นประจำ บ่อยครั้ง นาน ๆ ครั้ง ไม่เคย ที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจาก แบบวัดจิตสาธารณะของ เจษฎา หนูรุ่ง (2551)

5.2 กระบวนการกลุ่ม หมายถึง การรวมกลุ่มกันกระทำกิจกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และให้สมาชิกกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ โดยใช้โปรแกรมกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ในการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มแต่ละครั้งประกอบด้วยกระบวนการจัดกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินกิจกรรม และ ขั้นสรุป ใช้เทคนิค การอภิปรายกลุ่ม กลุ่มย่อย บทบาทสมมติ และกรณีศึกษา

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

6.1 เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้าง และพัฒนาจิตสาธารณะที่ดีแก่นักเรียนต่อไป

6.2 นักเรียนได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม จะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะที่สูงขึ้น ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นนักเรียนที่ดีมีคุณภาพต่อไป

6.3 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับครูผู้สอน เพื่อฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตสาธารณะเพื่อเป็นพื้นฐานในการเป็นผู้นำที่ดีต่อไปในอนาคต